

УДК 37.011

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-2

С.В. САПОЖНИКОВ,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

А.П. САМОДРИН,

*доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології, проректор
з наукової роботи ПУ «Вищий навчальний заклад «Міжнародний гуманітарно-
педагогічний інститут «Бейт-Хана» (м. Дніпро)*

А.О. ТЕПЛИЦЬКА,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничо-наукової підготовки
ПУ «Вищий навчальний заклад «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут
«Бейт-Хана» (м. Дніпро)*

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ В ЇЇ ПРОЄКТИВНОСТІ – ТРАНССПЕКТИВА ВІД МІКРОСВІТУ ДО МАКРОСВІТУ

У статті наголошується на тому, що фундаменталізація загальної середньої освіти і разом з цим педагогічної освіти, яка її забезпечує, пробудження профільності діяльності особистості й організація профільної кооперації регіонів поряд з модернізацією системи освіти з націлюванням на ноосферну перспективу є невідкладним завданням сьогодення.

Зазначається, що головним напрямом розвитку педагогічної свідомості нашого часу стає наукове її вивчення, ноосферна модернізація освітньої системи з готовністю виховувати і розвивати людину істинну – синхронну біосфері, хронотоп якої повинен мати більш високий ступінь звільнення внутрішньої енергії – ноосферний.

Авторами визначено, що *ключовими ідеями ноосферного гуманізму України є такі*: проєктування майбутнього в складі триєдиної освітньої *мети-ідеалу* «соціальна держава – громадянське суспільство – екологічне мислення» має розпочинатися в умовах *системи освіти регіону* як суто природної території, де діє державний, регіональний і шкільний компоненти змісту освіти (академічна і прикладна складові); система освіти України має керуватися рамковим законом про освіту та регіональним освітнім доробком – регіональними освітніми конституціями, а шкільний компонент змісту освіти розробляється на засадах нормативних документів освітнього закладу, створеного і координованого громадою в інтересах розвитку конкретної особистості; шлях освіти розпочинається як психолого-педагогічна проблема в нетрях особистості, проходить як поліморфізм інтересів (аморфні – широкі – стержньові) в напрямі можливостей їх реалізації в суспільній праці як профільність; початки пізнання зрощуються правильним зануренням особистості в природу, в життя – умовами екологічної стежини регіону з точками споглядання і вивчення довкілля з можливістю порівняння з ідеалом (мають тенденцію поглиблення навчального матеріалу, реалізують декомпозицію проблеми вдосконалення якості життя на засадах наукового вивчення методу); освітянське середовище розвивається за демократичним принципом, де діє дух законів, збалансованість усіх гілок влади на всіх рівнях організації, повага до особистості; ноосферна профільна освіта реалізує синтез природного та історичного процесу, враховує темпи формування глобальних демократичних суспільних відносин як синтез праці, розуму і наукової думки споріднено релігійному контексту в інтересах цивілізації; свідомість – результат еволюції, її витoki мають геологічне походження, особистісне втілення й колективне застосування: безпосереднє, опосередковане. Світ людини великою мірою розпочинається в ній

самій, конструється нею і «поселяється» в ній же на завершальному етапі, тому і про профіль навчання наперед слід говорити як про протяжність, по якій рухається енергія життя; необхідним є нове умотивування людського життя як безсмертя особистості в складі космосу, адже пізнання можливо, усвідомлення необхідного, наукове обґрунтування усвідомленого – одна спільна ідея людей планети Земля; освіта – найефективніший засіб, за допомогою якого людина стає Людиною, найкоротша дорога до цивілізації.

Автори прогнозують майбутню проєктивну функцію освіти в Україні щодо життєдіяльності людини (по суті компенсаторну).

Ключові слова: фундаменталізація освіти, ноосферний гуманізм, освітянське середовище, профільна освіта, система освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У XXI ст. педагогіка все більше набуває ознак біоенергоінформаційного середовища для пророщування мультикультури ноосферного суспільства на засадах підтримки персоніфікованої творчої еволюції. Проте і в диференційованих навчаннях умовах і посиленіх гаджетами варіантах соціалізації молода людина не стає більше упевненою в своєму майбутньому без уяви власної траєкторії земного буття. Освіта її є не відповідною часу, а особистісна концептосфера виявляється не здатною до самонавігації. І замість того, щоб «окрилювати» людину в цих умовах і роз'яснювати її космічну місію на планеті Земля, педагоги продовжують її залюблювати в земний рай своєї юності й прищеплювати минулі цінності...

Наголосимо, такого світоглядного хаосу і, в тому числі, в педагогічній свідомості, історія ще не знала. Адже всі «педагогічні теорії» до XXI століття обслуговували «цивілізації присвоєння», де домінувала «метода присвоєння» знань – звідси непередбачуваність освіти майбутнього для нашого часу, зростання видового поля науки й титулованих докторів без належного просування вперед їх доктрин.

Нам потрібні нові інтелектуальні вихори-системи, збудовані поза національними або ж державними рамками – система освіти в умовах біосферних клітин – біосферних регіонів. Саме в них як у природній живій воді здатне прорости і нове знання, і нова людина. А поки-що, ми, педагоги, топчемося сліпо по біосфері, вбачаючи щоби прихопити собі побільше і цьому ж навчаємо молодь. Адже школяр вчиться не тому, що говорить вчитель, а тому, як він діє – смислу життя.

Що помічаємо – крізь товщу педагогічних канонів на світ божий вийшов новий дух людини, нова мрія у вигляді ідеї коеволюції Суспільства і Природи з переосмисленням Людини. А чи розуміє це школа?

Ми вже підійшли до дуже відповідального періоду життя на планеті – до корінної зміни нашого наукового світогляду. В його основі – пізнання людини самої себе, освітнє вивищення її особистості на такий рівень розуміння єдності світу, що дозволить перетворити гармонію сукупного інтелектуального ресурсу суспільства і його творчої енергії в рушійну силу науки ноосферної доби, у вирішальний фактор еволюції.

На часі – фундаменталізація загальної середньої освіти і поруч педагогічної освіти, яка її забезпечує, пробудження профільності діяльності особистості й організація профільної кооперації регіонів поряд з модернізацією системи освіти, охоплення її науковим поглядом з націлюванням на ноосферну перспективу як маршрут не лише розвитку, а і виживання. Термін «профіль» походить від латинських слів «рго» – уздовж та «filo» – штрих, лінія», спочатку «нитка» (лат. «filum» – нитка) – пояснює етимологічний словник. У сучасному звучанні – це «сукупність основних рис, що характеризують професію, спеціальність» [9, с. 338]. Педагогічна наука і практика постійно має орієнтуватися на завтрашній день, прогнозувати і проєктувати якості нової людини, випереджати суспільні запити на людську творчість як домінанту соціально-професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними і невідкладними для подальшого уточнення системою освіти є міркування А.С. Макаренка щодо ідеї «випереджаючого виховання», реалізація якого забезпечується через систему перспективних ліній у вихованні й розвитку окремого індивіда та людського соціуму й передбачає наявність знань, а також умінь, навичок і трудових орієнтацій по завершенні навчання [4; 7]. В статті актуалізувались погляди вчених: В.І. Вернадського, М.Ф. Головатого, М.О. Козирева, А.С. Макаренка, Ф.Т. Моргуна, С.Д. Рудишина, Г.С. Сковороди, А.В. Ткаченка, С. Френе та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відмітимо, що настав час активного педагогічного супроводу людини протягом усього її життя і протягом усіх вікових сегментів її життєвої траєкторії диференційовано і відповідно, час організації системи реального особистісно зорієнтованого навчання з трансформацією в систему учіння кожної особистості протягом її земного життя. Саме за умови синтезу спорідненої особистісної дії всезростаючий світовий хаос може перейти в євроорієнтовану земну цивілізацію нового типу – ноосферну, де головною ідеологемою освіти кожної особистості ставатиме усвідомлена коеволюція природи і суспільства. Кібернетика учіння (особистість + ІТ-метод) на цьому шляху – сутнісний елемент профільного навчання. Фізична організація матерії і її кібернетична організація (антиентропійна), – це сторони дійсності, які не виключають, а взаємодоповнюють одна одну – на часі фундаменталізованої гуманітарної освіти.

Метою статті є виявити *ключові ідеї ноосферного гуманізму України* Згідно мети були поставлено таке **завдання**: визначити, довести та висвітлити *ключові ідеї ноосферного гуманізму України*.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаменталізація освіти – основа цілісної професійної освіти, яка передбачає опертя на сучасну наукову картину світу і належне місце людини у цьому світі, усвідомлення нею єдиної людської культури на засадах взаємообумовленості природничо-наукового і гуманітарного пізнання. Гуманізм нерозривно існує в гуманітарній ідеї розвитку, пізнається соціально й пронизує другу природу як оптимізує початок життя.

У свою чергу, гуманітарний розвиток – це орієнтація на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації. Перехід до гуманітарного розвитку передбачає досягнення найвищих ступенів свободи особистості й водночас її готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду, країну і світ. Гуманітарна освіта для нашого часу – сукупність знань в області суспільних наук (філософії, історії, філології, права, економіки, мистецтвознавства і ін.) і пов'язаних з ними практичних навичок та вмій діяти рішуче й виважено в динамічному часі. Їй за статусом притаманна функція ноосферної соціалізації людини – освоєння сконцентрованих у освітній меті знань, які розкривають узагальнений і науково осмислений соціальний досвід як людства в цілому, так і окремого суспільства й навіть окремих людей. В цьому контексті система гуманітарної освіти органічно поєднується з виховною роботою в закладах освіти – завданням популяризації науки на доступних рівнях, умотивуванням розвитку спорідненості душ рухом назустріч добру, істині, красі...

Головним напрямом розвитку педагогічної свідомості нашого часу стає наукове її вивчення, ноосферна модернізація освітньої системи з готовністю виховувати і розвивати людину істинну – синхронну біосфері, хронотоп якої повинен мати більш високий ступінь звільнення внутрішньої енергії для більш ефективної участі в геологічних процесах, ніж було до цього – ноосферний. На цьому шляху постать В. І. Вернадського і його наукова спадщина [1] у великій мірі стає маркером світогляду людини ноосферної доби, психозойської ери і її культури, по особливому актуалізується для України і Світу. Головними завданнями наукових досліджень і прикладних розроблень у галузі гуманітарної спадщини академіка В. І. Вернадського в інтересах школи ми вбачаємо:

- вивчення ноосферного доробку В. І. Вернадського щодо утворення космосоціопланетарного феномену – космічної координати в складі сучасного світогляду людини;
- освітній розвиток гуманітарної сфери країни на засадах думок В. І. Вернадського;
- концептуалізація освітніх орієнтирів руху до монокультури світу – образу гармонійної світобудови та механізмів посилення діалогу Людини і Природи; принципів ноосферного гуманізму та основ психоконституційного проектування розвитку особистості в складі цифровізованого психозою;
- здійснення методологічної координації теорії ноосфери, науки і освіти, можливостей сучасної системи освіти на рівні ІТ-гібридизації психології і педагогіки та їх обопільності, що відповідає запиту часу, її здатності розвивати соціальну свідомість в умовах нинішньої кризи й тих змін, що спричинили посилення соціальної відповідальності за майбутнє;

– забезпечення психолого-педагогічної підтримки освітніх зусиль, що супроводжують процеси інформатизованого переходу біосфери в ноосферу в гуманітарній сфері та спрямовані на підвищення ефективності сучасної людини, хронотоп якої повинен мати більш високий ступінь звільнення внутрішньої енергії для більш ефективної участі в геологічних процесах, що, в свою чергу, призведе до нового порядку життєдіяльності людського співтовариства на глобальному і регіональному рівнях – реального покращення життя;

– розв’язання протиріч, пов’язаних з інформологічним проектуванням освітньо-культурного каналу світового людства та України на засадах збільшення звільненої, здатної до виконання колективно-диференційованої роботи енергії наукової думки, зосередженої наковим потенціалом соборної особистості;

– удосконалення регуляторної політики в освітньо-гуманітарній сфері з перспективами створення психологопедагогічного ресурсу гармонізації цифровізованої особистості, збагаченої глибинною національно-культурною спадщиною українського народу, який неперервно вивчає і розвиває ноосферну цивілізацію від мікро до космічного рівнів;

– виробити практичні рекомендації фундаторам освіти з питань проектування механізмів трансформації творчого еґо до стану творчого со-еґо на засадах персоніфікованої творчої еволюції людства.

Ми вже підійшли до дуже відповідального періоду життя на планеті – до корінної зміни нашого наукового світогляду. В його основі – пізнання людини самої себе, освітнє вивищення її особистості на такий рівень розуміння єдності світу, що дозволить перетворити гармонію сукупного інтелектуального ресурсу суспільства і його творчої енергії в рушійну силу науки ноосферної доби, у вирішальний фактор еволюції. Ноосфера як науковий шлях розвитку людства здійсниться звільненою енергією колективно-диференційованої праці в соборній особистості планети як проєкт освіти.

Сьогодні освітній продукт стає все в більшій мірі залежним від техносферного «задуму», що, у свій час, формується під впливом раціонального інформаційно-мережевого метапродукту: змісту освіти як складної технології, взаємодії інтелектуального й прикладного характеру діяльності, помноженої (доповненість, додатковість) діяльності особистості, (ніби то зрозумілої?) коеволюційної ідеї. Але школі слід усвідомити, що наука не є сама по собі чистим розумом, на певному відрізку історії вона людинозалежна, виконує соціальне замовлення певного виду. Науку не слід плутати з константою. Ми живемо в час завищеної самоцінки масової людини, живемо в борг за рахунок ненароджених поколінь саме через недоцільність науки. Але, окрім неї, сподіватися ні на що. Для прориву такої близькодії, щоб уникнути хиби розвитку на майбутнє, слід формувати освітні системи як генератори мислі, що продукуватимуть надалі великі особистості, що зможуть організовувати самоорганізацію в суспільстві за космічним правилом, генерувати енергію творчості як синтез віри і розуму, опираючись на принципи розвитку особистості в світлі геології інтелекту і космізації знань. Якщо справа педагога – підготовка людини «до справи її життя», то виникає потреба – вкласти свою душу в душу учня так, щоб «мале» усвідомило шлях, як ставати «великим, значущим». Ця теза може претендувати на принцип становлення культури особистісної творчої еволюції. Коли «мала малює малюнок свого Я», проєктується процес його само трансформації в напрямі майбутнього успіху, відшукуючи в собі профільну дію як індивідуальне окормлення процесу «творчого недороду» (термін за М.О. Козиревим [3]). При цьому започатковується «творча брунька» душі, символ фракталу-інтересу, такий іманентний стан душі, «коли гра-робота здатна переходити в роботу-гру» (принцип за С. Френе [8]) найліпше. Якщо душа ідейно не охоплює справу життя – справа втікає від неї через невміння. У час кризи (суд, зважування вчинків) ідеологізована душа завжди потребує нового масштабу охоплення (нового судження для осуду), прагне: віднайдується такі постаті особистості в минулій історії, які значно випередили свій час – вони і є нашими сучасниками з розвитку ідеї. При цьому мету розвитку варто правильно впізнавати і дитині, і дорослому одночасно – взаємоопосередковано і взаємодоповнено, як даність часу, як нескінченну дивину і красу (в основі – золотий перетин), як клич часу здобути освіту. Освіта – не лише впізнаний образ, а і дотик до природи, її звуки, пахощі, все, чим смакуємо, окормлюємо душу – добро як гармонія пізнаного, краса, істина; стан, коли світ проникає в людину, задовольняє її потреби і запити, урівноважує її як носія рефлексій у цьому світі й одночасно доповнює лю-

диною розумною Космос; це і видовий устрій суспільства, сім'ї і роду, і людський вчинок, і віра, любов і надія; це і стан інформаційного буття і дух життя; критерій зрілості особистості і її професійної здатності, виразник її людяності. Освіта – «ось» «vita» (С.Д. Рудишин [5]). Вона виростає з материнської, батьківської і родової школи, доповнюється цивільною освітою і всім життям, де природа виступає першошколою і першовчителем.

Особистість – найвища цінність ноосферної цивілізації. У сучасній школі має запанувати дух творчої особистості, де педагоги є колективом діячів з вироблення маршрутів свідомого пошуку власного духу кожної особистості. Ціннісно зорієнтована праця особистості – ключ до її щастя. Кредо школи – ідея кращого життя для людини. Кредо виховання – зближення людини з її життям через пізнання самого себе. Найкоротший шлях до виховання здобутків особистості – батьки:

– батько як модель активної спорідненої діяльності, доставленої дитині деонтологічно в доступний спосіб у вигляді комунікативної основи суспільства як гри-праці для вибудови громадянської позиції особистості, зорієнтована на її майбутні життєві здобутки оберегами душі з усуненням можливості помилок посередництвом здобутого життєвого досвіду – проєктивний розум: істина, краса, совість;

– мати – життєдайна велич і найрідніша природа, її правда, добро, смисл і вірне серце, що завжди надіється і любить, які би ми не були...

Треба усвідомити, те, що нині відбувається, створено попереднім життям поколінь споріднених особистостей. Те, що буде далі – створюємо ми. Ми – безперервний світ учителів і учнів, є невидимим мостом у майбутнє, собою ми вибудовуємо це майбутнє. Чи вистачить нам розуму зробити його правильним – ноосферним?

Пам'ятаймо, що освітні огріхи – це повернення до тварності й до зневаги особистості, приниження її честі й гідності: призводять до унеможливлення демократії в сучасному її вимірі, а за ними – хаос сприйняття світу і вкорочений земний шлях для людини. Через недолугість нинішньої системи освіти, її нескоординованість (якщо стан залишатиметься таким, як є нині) віртуально протягом століття 15 млн. українців зійдуть нанівець (розраховано на основі індексу людського розвитку). А скільки тих переораних поколінь українців-господарів (за Ф.Т. Моргуном), кого обманула доля раніше, хто нехтуючи собою ненавмисно, ішов за гаслами-ідеологемами поза науковим світоглядом...

Освітня реформа – це своєчасне охоплення рухів самоорганізації освітнього древа, що пнеться до нових смислів з низу, від початків, до верху як спроєктованого продукту, зовнішнім поглядом садівника – з верху, з позиції виплеканої віри, до низу – з думкою, що буде далі з цим насадженням. Сад освіти твориться як засади, що культурно зрощують як самозрощування для користі. Освіту педагогу як сад садівнику слід по-особливому любити і вирощувати в собі як ідею, де, поряд з омріяним образом, діють любов до життя і надія на краще в ньому, піддаючи упевненості Розуму випробуваннями сумнівами. Освіта для педагога – це той сад добра, котрий тобі, як садівнику, можливо й не дочекається в якості омріяних плодів. Це – краса самого процесу мріяння, шлях до недосяжної зорі – плекання «надії крізь тернії». А полем цього саду є людські душі, що живуть у цьому Світі, упорядкованому небесним законом – космосом. Антропоцентризм є одночасно антропокосмізмом, адже світ в людині – мікрокосм відображає людину в світі – макрокосм (за Г.С. Сковородою [6]). Продуктом «(недо)освіти» стають «(недо)люди» і їх «(недо)держави»... з вадами як (недо)ліками, прийнятими як ідеологічне плацебо від власної освітньої системи. Нова школа – не нова ковдра для сну, а терновий колючий вінець на чолі нової української епохи, який стимулює думку кожного українця до змін на краще його життя. Сміслом життя людини безумовно є її адаптація до Космосу посередництвом екологічного мислення. Проте, вершин екологічного мислення в особистості досягне та школа, де любов і жага життя перевершує смисл життя, а педагог є тому початок... Нова школа потребує педагогіки занурення людини у ріку життя. Щоб не дрейфувати у фарватері природно складеної течії – процесу глобалізації, необхідно самим українцям визнати, що у цьому вимірі слід і можливо управляти, але це не те саме, що пробиватися кудись поза чергою, за рахунок інших і будь-якою ціною. Треба освітою як новим мисленням займати чільне місце в науковому клубі «Що, де, коли ноосфери Землі», який досліджуючи «течії», встановлює «лоції» і, за-

пропонували способи пересування, вказує на засоби як на матеріальні продукти і технології (в т. ч. – якості-кількості людини і людства), що потрібно виробити за мінімальної шкоди для довкілля.

Нове мислення необхідно виховувати з глибин особистості осередками сучасних реалій з побудовою життєвої перспективи як наскрізної багатоступеневої задачі для людини і разом з ним вивисувати освітню мету як новий світоглядний горизонт засадами ноосферної науки в нетрях космізованої системи освіти – синтез фундаментальної науки і освітньої логістики як засобу оптимальної доставки освіти до масового різночинного сортаментно розпізнаного психологією користувача. На черзі дня педагогічної науки з новою силою виникає проблема зрілості особистості з особливою гостротою для її розв'язання в стінах школи: вимагає в основу нової школи покласти систему виховання цінностей особистості як морально-естетичного осередку вираження її свободи волі станом честі та гідності. Система виховання особистості – абсолютний примат над іншими системами педагогічного супроводу людини. В основу місії виховання взяти думку про те, що сутністю сучасної культури планети стає дуальність – збереження гармонії людини з природою, пошук суспільної гармонії з побудовою цивілізації. Попереду – епоха Гармонії. До неї потрібно бути готовими як до даності Життя. Ідея Великої України – ноосферна освіта як поклик синхронізувати Людину і Космос, особистість українця і світ; примноження виробництва мислительної енергії для синергії розвитку в напрямі інноваційного прогресу засобами інноваційної людини на засадах науки і культури в складі духовно зорієнтованої, а від тоді, космічно зрілої соборної особистості Землі. Треба виховувати національний дух – унікальний, особливий різновид свідомості усієї нації. Де б ти не був географічно – ти є українець насамперед. Таке завдання має культивувати до впровадження сучасна освіта.

Первісною основою формування духу завжди були і є глибоке і відчутне усвідомлення кожним своєї власної етнічної належності до великої біосоціальної спільноти. Спочатку, як відомо, це була належність один до одного і єдність походження за духом крові, а потім до цього додалися такі фундаментальні чинники, як рідна земля, рідна мова, звичаї, традиції тощо. Іноді національний дух, і небезпідставно, ототожнюють із національною свідомістю, хоча важливішим видається інше: без високого національного духу немає цілісної нації, сильної держави. Тобто, потенціал нації, народу переважним чином обумовлюється не стільки матеріальними умовами, способом буття, скільки станом, силою національного духу.

Відтак, незаперечним є те, що сьогодні маємо уважніше підійти до того, аби чітко уявити – якою є психологія українства сьогодні, чи зберігся в ньому той національний дух, який має і надалі передаватися наступним поколінням. Лише усвідомлюючи це, ми уникнемо необхідності відповідати на питання – чи бути українцям нацією і чи бути Україні національною Українською державою (М.Ф. Головатий [2]).

Наступає доба профільної освіти. Профільна освіта складає міжшкільну, шкільну й внутрішшкільну варіативні побудови змісту освіти, навчальних методів, форм навчальної діяльності тощо. Зміст такої освіти необхідно розглядати як педагогічно адаптований соціальний досвід людства, ототожнений зі структурою людської культури особистісно. Ноосферна освіта є багатовекторною, багаторівневою за цілепокладанням і організаційно відкритою системою, що діє в складі ноосферної культури на засадах творчої еволюції особистості. Той із каналів ноосферної освіти, який окреслює шлях еволюції Розуму на тлі Космосу, носія якого позначаємо терміном «людина істинна», становить профільна освіта. Людина – найголовніша проблема ноосфери. Профільна освіта як педагогічна проблема, як на нас, у тому, що концентрує особистість проєктивно діяти в житті попереду розглянутими для неї спорідненими аспектами буття, оперуючи ціннісно-смысловими квантами мислительної енергії біосфери в напрямі коеволюції Людини і Природи; це – мисляча свідомість, організатор часу. Профільна освіта знаходить «свою» науку і тим самим оптимізує функціоналізм здобути потенціалом енергії творення для супроводу індивіду його духовним шляхом в складі людства, а значить уточнює еволюційні процеси в нетрях ойкумени – у біосфері вибудовує наукову свідомість. Іншими словами – профільна освіта протидіє деградації людства біосфери, формуючи «правильні» начала розвитку ноосфери – цефал (цефало, кефал, кефало; грец. kephale – голова).

Все вирішує людська особистість, а не колектив, еліта країни, а не її демос, і в значній мірі її відродження залежить від невідомих нам законів прояву великих особистостей (В.І. Вернадський [10, с. 214]). Сміслом життя сучасної Людини є її адаптація до Космосу посередництвом ідентифікації особистісного в соціальному з утворенням синтезу громадянського і професійного світогляду в умовах всезростаючої і все більше очолюваної Розумом ойкумени. Сама Людина є найбільш динамічною адаптивною зоною біосфери завдяки здійснюваній нею розумній діяльності, що в епоху ноосфери стає мірою дифузії економічної і фізичної географії, при цьому адаптивно уточнюється стан її екологічного мислення – олюднення біосфери з проникненням трансспективи власного Я.

Яка межа такого олюднення? Від чого слід відмовлятися, а що брати за досвід для майбутніх поколінь – питання для нової школи? А може сам Розум слід по-новому вирощувати в епоху Ноосфери – організовувати і виховувати? Розум – витвір природи і не може діяти протиприродно. І коли школа вмішується в процес культивування розуму – чи не є це примітивним актом, спотворенням розумності Розуму як емпіричного узагальнення? Емпіричне узагальнення – суб'єктивні інтерпретації існуючого, що пізнається як об'єкт. При цьому в суб'єкта, що належить спостережуваній системі, присутня віра в те, що його відчуття, сприйняття і осмислення не є хибними, цю віру надають йому усвідомлені виміри тенденції.

Будь-яка якість в епоху Розуму розпочинається якістю особистості.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок. Щодо української нації – у неї є не тільки локальний географічний вимір (перетин фізичної і економічної географії) – Україна як країна і держава, але і глобальний, і космічний – її тіло, душа і дух. Точка перетину їх – свідомо, *мисляча людина*. Щоб ставати нацією, етнос має *засвоїти людяність як світогляд*, а та пробудить його культуру і *душевні старання*. У складі *ноосферного гуманізму України лежать такі ключові ідеї*:

– проектування майбутнього в складі триєдиної освітньої *мети-ідеалу* «соціально держава – громадянське суспільство – екологічне мислення» має розпочинатися в умовах *системи освіти регіону* як суто природної території, де діє державний, регіональний і шкільний компоненти змісту освіти (академічна і прикладна складові);

– система освіти України повинна керуватися рамковим законом про освіту та регіональним освітнім доробком – регіональними освітніми конституціями, а шкільний компонент змісту освіти розробляється на засадах нормативних документів освітнього закладу, створеного і координованого громадою в інтересах розвитку конкретної особистості;

– шлях освіти розпочинається як психолого-педагогічна проблема в нетрях особистості, протікає як поліморфізм інтересів (аморфні – широкі – стержньові) в напрямі можливостей їх реалізації в суспільній праці як профільність;

– початки пізнання зрощуються правильним зануренням особистості в природу, в життя – умовами екологічної стежини регіону з точками споглядання і вивчення довкілля з можливістю порівняння з ідеалом (мають тенденцію поглиблення навчального матеріалу, реалізують декомпозицію проблеми вдосконалення якості життя на засадах наукового вищчення методу);

– освітянське середовище розвивається за демократичним принципом, де діє дух законів, збалансованість усіх гілок влади на всіх рівнях організації, повага до особистості;

– ноосферна профільна освіта реалізує синтез природного та історичного процесу, враховує темпи формування глобальних демократичних суспільних відносин як синтез праці, розуму і наукової думки споріднено релігійному контексту в інтересах цивілізації;

– свідомість – результат еволюції, її витоки носять геологічне походження, особистісне втілення й колективне застосування: безпосереднє, опосередковане. Світ людини у великій мірі розпочинається в ній самій, конструюється нею і «поселяється» в ній же на завершальному етапі, тому і про профіль навчання наперед усе слід говорити як про протяжність, по якій рухається енергія життя;

– необхідним є нове умотивування людського життя в якості безсмертя особистості в складі космосу, адже пізнання можливого, усвідомлення необхідного, наукове обґрунтування усвідомленого – одна спільна ідея людей планети Земля;

– освіта – найефективніший засіб, з допомогою якого людина стає Людиною, найкоротша дорога до цивілізації.

Не покидають сподівання авторів на те, що скоро в Україні настануть часи, коли освіта виконуватиме проєктивну функцію щодо життєдіяльності людини (по суті компенсаторну), і наш скромний унесок цьому найліпше сприятиме.

Список використаної літератури

1. Вернадский В.И. Собрание сочинений: в 24 т. / под ред. акад. Э.М. Галимова; Ин-т геохимии и аналитической химии им. В.И. Вернадского; Комиссия РАН по разработке научного наследия академика В.И. Вернадского. Москва: Наука, 2013.
2. Головатий М.Ф. Національний дух українства в контексті метаморфоз соціального буття. *Персонал*. 2009. № 36 (338). 16–22 вересня.
3. Козырев Н.А. Избранные труды. Ленинград: Издво Лен. университета, 1991. 445 с.
4. Макаренко А.С. Соч. в 7 т. Т. 7. Москва, 1958.
5. Рудишин С.Д. Основи біогеохімія: навч. посіб. Київ: Академія, 2013. 248 с.
6. Сковорода Г.С. Твори: у 2 т. Київ: Обереги, 1994. Т. 1. 528 с. Т. 2. 480 с.
7. Ткаченко А.В. Професійний розвиток особистості в практиці А.С. Макаренка: історико-педагогічний аспект (1920–1935 рр.): монографія. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013. 342 с.
8. Френе С. Избранные педагогические сочинения (пер. с франц.). Москва: Прогресс, 1990. 304 с.
9. Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка. Киев: Рад. школа, 1989. 511 с.
10. Я верю в силу свободной мысли...: письма В.И. Вернадского И.И. Петрункевичу; вступ. слово акад. В.С. Соколова. *Новый мир*. 1989. № 12. С. 204–221.

References

1. Vernadskyi, V.Y. In E.M. Galimov (Ed.). (2013). *Sobranie sochynenyi: v 24 t.* [Collection of essays: in 24 volumes]. Moscow, Nauka Publ. (In Russian).
2. Holovaty, M.F. (2009). *Natsionalnyi dukh ukrainstva v konteksti metamorfoz sotsialnoho buttia* [The national spirit of Ukrainians in the context of metamorphoses of social life]. *Personal* [Personal], no. 36 (338), pp. 16-22. (In Ukrainian).
3. Kozyrev, N.A. (1991). *Izbrannye trudy* [Selected works: in 24 volumes]. Leningrad, Leningradskii Universitet Publ., 445 p. (In Russian).
4. Makarenko, A.S. (1958). *Sochineniia v 7 t.* [Compositions: in 7 volumes], vol. 7. Moscow. (In Russian).
5. Rudyshyn, S.D. (2013). *Osnovy bioheokhimiia* [Fundamentals of biogeochemistry]. Kyiv, Akademia Publ., 248 p. (In Ukrainian).
6. Skovoroda, H.S. (1994). *Tvory u 2 t.* [Writings: in 2 volumes]. Kyiv, Oberehy Publ., vol. 1 (528 p.), vol. 2 (480 p.). (In Ukrainian).
7. Tkachenko, A.V. (2013) *Profesiinyi rozvytok osobystosti v praktytsi A.S. Makarenka: istoryko-pedahohichnyi aspekt (1920-1935 rr.)* [Professional development of personality in practice A. S. Makarenko: historical and pedagogical aspect (1920-1935)]. Poltava, PNPU im. V. H. Korolenka Publ., 342 p. (In Ukrainian).
8. Frene, S. (1990). *Izbrannyye pedagogicheskie sochyneniya* [Selected pedagogical works]. Moscow, Progress Publ, 304 p. (In Russian).
9. Tsyganenko, G.P. (1989). *Etimologicheskii slovar russkogo yazyka* [Etymological dictionary of the Russian language]. Kiev, Radianska shkola Publ., 511 p. (In Russian).
10. In V.S. Sokolov (Ed.). (1989). *Ya veriu v silu svobodnoi mysli...: pisma V.I. Vernadskogo I.I. Petrunkevichu* [I believe in the power of free thought...: letters from V.I. Vernadsky to I.I. Petrunkevich]. *Novyi mir* [New world], no. 12, pp. 204-221. (In Russian).

FUNDAMENTALISATION OF EDUCATION IN ITS PROJECTIVITY – A TRANSPECTIVE FROM THE MICROWORLD TO THE MACROWORLD

Stanislav V. Sapozhnykov, Doctor of Science, Professor, Professor of the Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social work of Alfred Nobel University, Dnipro

E-mail: sapozhnykov70@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6674-7631>

Anatolii P. Samodryn, Doctor of Science, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, Vice-Rector for Research, of PU “The Higher Educational Institution “International Humanitarian and Pedagogical Institute “Beit-Khana”, Dnipro

E-mail: samod_54@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6399-3893>

Alina O. Teplytska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Natural Science Training of PU “The Higher Educational Institution “International Humanitarian and Pedagogical Institute “Beit-Khana”, Dnipro

E-mail: dafna77al@yahoo.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5276-0891>

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-2

Key words: fundamentalisation of education, noosphere humanism, educational environment, profile education, education system.

The article emphasises that the fundamentalisation of general secondary education and the range of pedagogical education that provides it, the awakening of the profile of the individual and the organization of specialized cooperation of regions along with modernizing the education system with a view to the noosphere perspective is an urgent task today.

The main direction of development of pedagogical consciousness of our time is its scientific development, noosphere modernization of the educational system with a willingness to educate and develop a true man – synchronous biosphere, the chronotope of which must have a higher degree of release of internal energy – noosphere.

The authors identify the *key ideas of noosphere humanism in Ukraine as follows*: designing the future as part of a threefold educational *goal-ideal* “welfare state – civil society – environmental thinking” should begin from the *education system of the region* as a purely natural area with state, regional and school components of educational content (academic and applied components); Ukraine’s education system should be guided by the framework law on education and regional educational achievements – regional educational constitutions, and the school component of educational content is developed on the basis of regulations of an educational institution, created and coordinated by the community for individual development; the path of education begins as a psychological and pedagogical problem in the depths of personality, proceeds as a polymorphism of interests (amorphous – broad – core) in the direction of opportunities for their implementation in social work as a profile; the beginnings of cognition are fused by the correct immersion of the individual in nature, in life - the conditions of the ecological trail of the region with points of contemplation and study of the environment with the possibility of comparison with the ideal (tend to deepen educational material, decompose the problem of improving quality of life); the educational environment develops on a democratic principle, where the spirit of law operates, the balance of all branches of government at all levels of the organization, respect for the individual; noosphere profile education realises the synthesis of natural and historical process, takes into account the pace of formation of global democratic social relations as a synthesis of labour, reason and scientific thought related to the religious context in the interests of civilisation; consciousness is the result of evolution, its origins are of geological origin, personal embodiment and collective application: direct, indirect. The human world largely begins in itself, is constructed by it and “settles” in it at the final stage, so the profile of learning in advance should be said as the length along which the energy of life moves; it is necessary to re-motivate human life as the immortality of the individual in the cosmos, because knowledge of the possible, awareness of the necessary, scientific justification of the conscious – one common idea of the people of the planet Earth; education is the most effective means by which a human becomes a Person, the shortest path to civilisation.

The authors predict the future projective function of education in Ukraine in relation to human life (essentially compensatory).

Одержано 11.05.2022.